

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Nobel Ekonomi Ödülü sahibidir. Son kitabı The Price of Inequality How Today's Divided Society Endangers our Future - Eşitsizliğin Bedeli: Günümüzün Bölünmüş Toplumu Geleceğimizi Nasıl Tehdit Ediyor ismini taşımaktadır.

JOSEPH E. STIGLITZ

Kriz sonrası krizleri

Ekonomik durgunluk koşullarında, küresel ısınmanın geri plana atılması gerektiğini söyleyenler olabilir. Tersine, küresel ekonomiyi iklim değişikliğine uyarlarsak toplam talep ve büyüme eski seviyesine dönebilir. Aynı zamanda, teknolojik ilerleme ve küreselleşme hızı, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde hızlı yapısal değişikliklere gidilmesini gerektiriyor.

Euro krizinin ve Amerika'nın mali uçurumunun gölgesinde, küresel ekonominin uzun vadeli sorunlarını görmezden gelmek kolay, ancak biz acil sorunlara yoğunlaştıkça onlar irin toplamaya devam ediyor ve onları yok sayarak kendimizi riske atmış oluyoruz.

En ciddi sorun ise küresel ısınma. Küresel ekonominin zayıf performansı karbon emisyonlarındaki artışta bir yavaşlamaya neden olmuş olsa da, bu sadece kısa süreli bir ertelenme ve biz dönemecin çok gerisindeyiz. İklim değişikliklerine tepki vermede çok ağır hareket ettiğimizden, küresel sıcaklıkta 2 derecelik (santigrat) bir artış olarak hedeflenen sınırı tutturmak için gelecekte emisyonlarda ani düşüşler olması bekleniyor.

Bu ekonomik durgunluk koşullarında küresel ısınmanın geri plana atılması gerektiğini söyleyenler olabilir. Tersine, küresel ekonomiyi iklim değişikliğine uyarlarsak toplam talep ve büyüme eski seviyesine dönebilir.

Aynı zamanda, teknolojik ilerleme ve küreselleşme hızı, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde aynı şekilde hızlı yapısal değişikliklere gidilmesini gerektiriyor. Bu tür değişiklikler travmatik olabilir ve piyasalar çoğu zaman bunlarla başa çıkamaz.

Tıpkı Büyük Buhran'ın kısmen kırsal ve tarıma dayalı bir ekonomiden kentsel ve üretime dayalı ekonomiye geçiş sürecindeki zorluklardan doğmuş olması gibi, bugünün sorunları da kısmen üretimden hizmetlere geçiş ihtiyacından doğdu. Yeni firmaların kurulması gerekiyor. Modern finans piyasaları küçük ve orta büyüklükteki firmalar başta olmak üzere yeni firmalara maddi kaynak sağlamaktansa, spekülasyon ve istismar konusunda daha başarılı görülüyor.

Ayrıca, bu geçiş için insan sermayesine bireylerin bütçelerini aşan yatırımlar yapmak gerekiyor. İnsanların istediği hizmetler arasında (bu sektörlerin doğasında var olan pazar kusurları ve eşitlik konusundaki kaygılar nedeniyle) hükümetin doğal olarak önemli bir rol oynadığı iki sektör olan sağlık ve eğitim var.

DÜNYA ÇAPINDA YAŞANAN KRİZ: EŞİTSİZLİK

Küresel dengesizlikler ve Almanya ile Çin gibi ticaret fazlası olan ülkelerin kendi tüketimlerini artırma ihtiyacı hakkında 2008 krizinden önce çok şey söylendi. Aslında bu sorun ortadan kalkmadı. Almanya'nın kendi kronik dış fazla sorununu çözmede gösterdiği başarısızlık euro krizinin temelini oluşturuyor. Çin'deki GSMH yüzdesi cinsinden fazlalık oranı düştü ama bunun uzun vadeli sonuçları henüz bitmedi.

Amerika'nın toplam ticaret açığı, yurt içi tasarruflarda bir artışla birlikte küresel parasal düzenlemelerde temel bir değişikliğe gidilmeden kapanamaz. Çin'in tüketimi arttıkça ABD'den daha fazla mal satın alması gerekmiyor. Küresel tedarik zincirinde, özellikle de Çin'in imalatçı ihracatçılarına girdi temin

eden ülkelerde, sağlık hizmeti ve eğitim gibi ticareti yapılmayan malların tüketimini artırmak gerekiyor.

Son olarak, eşitsizlikte dünya çapında bir kriz yaşanıyor. Sorun sadece üst gelir gruplarının ekonomik pastadan daha büyük bir pay alıyor olması değil, aynı zamanda orta sınıftakilerin ekonomik büyümeden payını alamıyor ve birçok ülkede yoksulluğun artıyor olması. ABD'de fırsat eşitliği bir mit olarak anlatılıyor.

Bu eğilimler Büyük Buhran'la birlikte kızışmış olmakla beraber, aslında bu tarihten daha önce kendini göstermişti. Aslında, ben ve diğer ekonomistler artan eşitsizliğin ekonomik yavaşlamanın nedenlerinden biri olduğunu, kısmen küresel ekonomideki derin ve süregelen yapısal değişikliklerin bir sonucu olduğunu iddia ettik.

Vatandaşların çoğu için koruyucu olmayan ekonomik ve siyasi bir sistem uzun vadede sürdürülebilir olamaz. Nihayetinde, demokrasiye ve pazar ekonomisine olan inanç zayıflar, mevcut kurumların ve düzenlemelerin meşruiyeti sorgulanmaya başlar.

GELECEĞİMİZE ALTERNATİF YATIRIM YAPILIYOR

İşin iyi tarafı ise gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler arasındaki uçurumun son 30 yıl içinde önemli oranda daralmış olması. Bununla beraber, yüz milyonlarca insan hâlâ yoksul ve en az gelişmiş ülkelerle dünyanın geri kalanı arasındaki uçurumu azaltma yolunda fazla ilerleme kaydedilmiş değil.

Burada, çoğu yoksul insanın gelirinin bağlı olduğu fiyatlara baskı uygulayan gerekçesiz zirai yardımların devamlılığı dâhil, adil olmayan ticari anlaşmalar rol oynuyor. Gelişmiş ülkeler gelişim yanlısı bir ticari rejim oluşturmak üzere Kasım 2001'de Doha'da verdikleri sözü tutmadı ve de en yoksul ülkelere önemli oranda fazla yardım göndermek için 2005'te Gleneagles'daki G-8 zirvesinde verdikleri taahhüdü yerine getirmedi.

Pazar, bu sorunların hiçbirini kendi kendine çözmez. Küresel ısınma tipik bir "kamu malları" sorunudur. Avrupa ve ABD'de kesinti taleplerinin arttığı bir dönemde, dünyanın ihtiyacı olan yapısal geçişleri yapabilmek için hükümetlerin daha aktif rol üstlenmesi gerekiyor.

Günümüzün krizleriyle boğuşurken, "Tepki verme biçimimiz uzun vadeli sorunlarımızı şiddetlendiriyor mu" sorusunu sormalıyız. Açıkçası "Atmacalar"ın ve "Kemer sıkma" taraftarlarının çizdiği yol hem bugünün ekonomisini zayıflatır hem de gelecek umutlarını tehlikeye atar.

Buradaki ironi ise bugünkü küresel zayıflığın ana kaynağı toplam talebin yetersizliğiyken, küresel ısınma, küresel eşitsizlik ve yoksulluk sorunlarını, yapısal değişim ihtiyacını aynı anda çözmemize yardımcı olacak yollarla geleceğimize alternatif bir yatırımın yapılıyor olması.

Vatandaşların çoğu için koruyucu olmayan ekonomik ve siyasi bir sistem uzun vadede sürdürülebilir olamaz. Nihayetinde, demokrasiye ve pazar ekonomisine olan inanç zayıflar, mevcut kurumların ve düzenlemelerin meşruiyeti sorgulanmaya başlar.